

Heideggerova hermeneutika fakticiteta

Josipović, Marijana

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:256562>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-09-26**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet u Osijeku

Odsjek za filozofiju

Heideggerova hermeneutika fakticiteta

Završni rad

Mentor: doc.dr.sc. Boško Pešić

Studentica: Marijana Josipović

Datum: 10. rujna 2015.

SADRŽAJ

1.UVOD	4
1.1 Schleiermacherov doprinos hermeneutici	4
1.2 Diltheyev doprinos hermeneutici	5
2. Heideggerova hermeneutika fakticiteta u <i>Bitku i vremenu</i> , <i>Prolegomeni za povijest vremena</i> i <i>Ontologiji</i>	8
2.1 Razrada pojma razumijevanja	8
2.2 Fakticitet	11
2.3 Hermeneutika fakticiteta	13
3.ZAKLJUČAK	15
4.LITERATURA	17

Heideggerova hermeneutika fakticiteta

Sažetak

Na pitanje 'što je razumijevanje?' neki su filozofi iz pozicije hermeneutike pokušali dati odgovor. Jedan od tih filozofa je Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher koji je u postupku tumačenja vidio preduvjet razumijevanja, a za pojam razumijevanja zahtijevao da se promatra u okviru hermeneutike. Wilhelm Dilthey je čak hermeneutiku smatrao preduvjetom duhovnih znanosti. Martin Heidegger u svojim je djelima *Bitak i vrijeme*, *Ontologija* i *Prolegomena za povijest pojma vremena* preuzeo neke elemente navedenih prethodnika, ali je stvorio i svoj vlastiti hermeneutički put. Hermeneutika je u Heideggerovoj misli dostigla razinu one koja omogućava tubitku da sam sebe razumijeva. Taj tubitak briguje, egzistira pod određenim okolnostima, a karakterizira ga bačenost. Fakticitet je jedno takvo življenje, ali koje u sebi sadrži odnos prema sebi i svijetu. Iz toga proizlazi i zadatak hermeneutike koja analizira taj fakticitet čineći tako – hermeneutiku fakticiteta.

Ključne riječi: Martin Heidegger, hermeneutika, fakticitet, razumijevanje, hermeneutika fakticiteta

1. UVOD

Objašnjenje sintagme 'hermeneutika fakticiteta' kod Martina Heideggera¹ zadatak je višestruke naravi. Kako bi došli do cjelovitog značenja ove sintagme, potrebno je posvetiti se svakom pojmu zasebno te onda uvidjeti što oni (hermeneutika i fakticitet) znače skupa. Pri dolasku do odgovora na pitanje 'što je to hermeneutika fakticiteta u misli Martina Heideggera?' prethodno se treba razjasniti pojam razumijevanja u kojem se otkriva značenje hermeneutike. Nakon toga slijedi određenje pojma fakticiteta. Glavna literatura uz pomoć koje se provelo istraživanje su djela: *Ontologija*², *Prolegomena za povijest pojma vremena*³ i *Bitak i vrijeme*⁴. Ipak, da bi se došlo do Heideggerova poimanja hermeneutike fakticiteta potrebno je objasniti što je hermeneutika uopće. S ciljem objašnjenja značenja pojma hermeneutike prije Martina Heideggera bit će prikazana misao dvaju filozofa koji su značajno utjecali na Heideggerovu razradu pojma razumijevanja. Prvi od njih je Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher (1768. – 1834.), a drugi Wilhelm Dilthey (1833. – 1911.). Njihov značaj, doprinos i određenje hermeneutike bit će prikazano u ovom uvodu.

1.1. Schleiermacherov doprinos hermeneutici

»Cilj je hermeneutike razumijevanje u najvišem smislu«⁵, zapisao je Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher prema prijepisu Augusta Twestena iz 1811. godine. Schleiermacherova rečenica opisuje zadatak, ne samo neke pojedinačne ili njegove vlastite hermeneutike, već

¹ Martin Heidegger rođen je 1889. u Messkirchu. Boraveći neko vrijeme u isusovačkom novicijatu u Konstanzu, Heidegger je studirao teologiju, ali prelazi na filozofiju u Freiburgu. Heidegger je habilitirao 1913. god. kod Rickerta radom o učenju o sudu u psihologizmu. Značajan je i njegov spis o Dunsu Škotu kod Husserla 1916. Na poticaj Nicolaia Hartmanna 1923. dobiva profesuru u Marburgu, a 1929. vraća se u Freiburg kao Husserlov nasljednik i predaje filozofiju sve do prisilnog umirovljenja 1946. Premda je stalno nastanjen u Freiburgu, Heidegger veći dio godine provodi u Todtnaubergu na padinama Crne šume, gdje su nastali gotovo svi njegovi spisi., više o tome: Danilo Pejović »Martin Heidegger«, u: Vladimir Filipović (ur.), *Suvremena filozofija zapada i odabrani tekstovi filozofa, Filozofska hrestomatija*, sv.9. (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1979), str. 143-159, na str.143-144.

² Martin Heidegger, »Hermeneutika«, u: *Filozofijska hermeneutika: XX. stoljeće u Njemačkoj*, (Zagreb, Biblioteka Scopus, 1998) str. 229 – 240.

³ Martin Heidegger, *Prolegomena za povijest pojma vremena*, (Zagreb, Demetra, 2000).

⁴ Martin Heidegger, *Bitak i vrijeme*, (Zagreb, Naprijed, 1985).

⁵ Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher, *Hermeneutika i kritika s primjenom na Novi zavjet*, (Zagreb, Demetra, 2002), str. 84.

svake, pri čemu do izražaja dolazi njena univerzalnost. Slično stajalište Schleiermacher je izrekao i 1805. godine u Halleu kada je ustvrdio da: »Ako se sada razumijevanje promatra kao zadaća hermeneutike i ako se ostaje vjeran nazoru da se misli ne trebaju obrađivati kao nešto objektivno, već kao faktum, onda uopće ne dolazi do svih pogrešnih dijalektičkih razlika različitih smislova.«⁶ U navedenom se može iščitati određenje zadatka hermeneutike te uputu, uz pomoć koje je prema Schleiermacheru, moguće razumijevanje. Razumijevanje ne dolazi samo od sebe, da bi se došlo do razumijevanja stvari potrebno je ispuniti određene preduvjete. Schleiermacher tvrdi: »Umijeće tumačenja jest umijeće da se dovedemo u posjed svih uvjeta razumijevanja...«⁷. Schleiermacher je uz umijeće tumačenja odredio i što je interpretacija. Schleiermacher je u osnovi razlikovao dvije vrste interpretacije: gramatičku i psihološku. Pišući o gramatičkoj interpretaciji ustvrdio je da »glavna točka gramatičke interpretacije leži u elementima kojima se označuje centralni predmet«⁸. U uvodniku zbirke *Filozofijska hermeneutika: XX. stoljeće u Njemačkoj*, urednik Željko Pavić tvrdi da se u Schleiermacherovoj hermeneutici upravo kroz gramatičku interpretaciju, tj. uz pomoć analize jezika dolazi do cjeline smisla⁹. S druge strane, Gustav Špet važnost Schleiermacherove hermeneutike vidio je u tomu što ona otkriva »vrste toga interpretiranog i njegovih nositelja – tu je njegov rad, vidjet ćemo, bio vrlo produktivan te je predodredio sva daljnja istraživanja na tom području.«¹⁰ Ipak, značaj Schleiermacherove hermeneutike može se uočiti i u Schleiermacherovu odgovoru na pitanje 'kako razumijevati?'. Iz naizgled jednostavne upute koju Schleiermacher nudi, moguće je uvidjeti formulu razumijevanja stvari: »Svako razumijevanje onog pojedinačnog uvjetovano je razumijevanjem cjeline«¹¹. Schleiermacherova hermeneutika imala je veliki značaj za razdoblje u kojem je stvarao. Ipak, »Schleiermacherovi nacrti hermeneutike ne smiju se promatrati u odnosu na svoje doba kao usamljeni i pionirski, nego u kontekstu hermeneutičkih rasprava njegova 18. stoljeća, jer samo tako može se uvidjeti i njegov vlastiti prinos hermeneutici i njezinu uzdizanju do filozofijske discipline.«¹²

⁶ Isto, str. 10.

⁷ Isto, str. 83.

⁸ Isto, str. 33.

⁹ Željko Pavić, »Suvremena filozofijska hermeneutika u Njemačkoj«, u: *Filozofijska hermeneutika: XX. stoljeće u Njemačkoj*, (Zagreb, Biblioteka Scopus, 1998) str.7 – 72, na str. 8-9.

¹⁰ Gustav Špet, *Hermeneutika i njezini problemi*, (Zagreb, Breza, 2006), str. 95.

¹¹ Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher, *Hermeneutika i kritika s primjenom na Novi zavjet*, sv. 1, str.77.

¹² Željko Pavić, »Osnovne crte Schleiermacherove hermeneutike«, u: Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher, *Hermeneutika i kritika s primjenom na Novi zavjet*, sv. 2, (Zagreb, Demetra, 2002), str. 509-578, na str. 509.

1.2 Diltheyev doprinos hermeneutici

Uz Schleiermacherov, ne bi trebao biti zaboravljen ni doprinos Wilhelma Diltheya u području hermeneutike. U Diltheyevoj hermeneutici nije bilo jednoznačnog govora o tomu što je hermeneutika, a razlog za to njegov je slojevit pristup. Hermeneutičkim problemima Dilthey prilazi na razini spoznajne teorije, logike i metodike u svojim razlaganjima problema. Erwin Hufnagel na temelju toga donosi zaključak da »trijadička izgradnja Diltheyeva pojma hermeneutike mora se tumačiti u smislu napredujućega konkretiziranja«. ¹³

Također, osim 'trijadičke izgradnje' onoga što je hermeneutika, važno je spomenuti i značajnost povijesti i filološkog dijela, tj. jezika u njegovu radu. Štoviše, moment povijesti i jezika u Diltheyevoj hermeneutici se isprepliću. Tako, ukoliko se želi istinski razumjeti neka povijesna radnja koju je učinio npr. Napoleon te u konačnici shvatiti samog Napoleona, moramo »prodrijeti u jezično posredovano područje njegova djelovanja«¹⁴. Ipak, u nekim rješenjima Dilthey se nije odmaknuo od prethodno utrtog hermeneutičkog puta. Razlažući svoje tri aporije¹⁵, za drugu je zapisao: »Iz pojedinačnog cijelo, iz cijelog pak opet pojedinačno«¹⁶. Ovdje se uočava ista ona struktura koju je i Schleiermacher zahtijevao, a koja važnost ima i u hermeneutičkoj tradiciji nakon Diltheya.

Prema Diltheyu, hermeneutika nije dio filozofije ili neke posebne znanosti ili discipline, već je hermeneutika preduvjet svih duhovnih znanosti. O tome Hufnagel kaže: »Univerzalna teorija razumijevanja koju Dilthey ima pred očima prostire se na sva područja u kojima nastupaju manifestacije duha, u kojima se dakle kao polazište može razmatrati intencionalna struktura (vrijednost djelovanja).«¹⁷ Zbog širine područja na koje se Diltheyeva hermeneutika primjenjuje, s pravom je nazvana univerzalnom hermeneutikom. Dilthey je poznavao sustav različitih hermeneutika kroz povijest, a nije se suzdržavao od komentara takvih sustava. U tom smislu Dilthey daje prosudbu i o Matiji Vlačiću Iliriku. »Prema Diltheyevu shvaćanju Vlačić je u načelu dospio do prvoga velikog, u kasnijim vremenima djelatnog sistematiziranja partikularnih hermeneutika koje su razbacane u patrističkoj literaturi – do znanstvene

¹³ Erwin Hufnagel, *Uvod u hermeneutiku*, (Zagreb, Hrvatska sveučilišna naklada, 1993), str. 37.

¹⁴ Isto, str. 32.

¹⁵ Michael Jaeger smatra da su upravo Diltheyeve aporije one koje potvrđuju teze historicizma. Michael Jaeger: *Historicizam Wilhelma Diltheya — apsolutna povijesnost autorefleksije* <http://www.matica.hr/kolo/289/Historicizam%20Wilhelma%20Diltheya%20E2%80%94%20apsolutna%20povijesnost%20autorefleksije/> (9. rujna 2015).

¹⁶ Erwin Hufnagel, *Uvod u hermeneutiku*, str. 39.

¹⁷ Erwin Hufnagel, *Uvod u hermeneutiku*, str. 29.

hermeneutike.«¹⁸ Štoviše, Ivan Kordić iznio je Diltheyevu tvrdnju u kojoj je Dilthey procijenio Matiju Vlačića Ilirika kao izvrsnog hermeneutičara: »S obzirom na samostalno istraživanje i s obzirom na kompletnost hermeneutičkih pravila, koja su izrasla iz ovog istraživanja, Vlačić nadmašuje, mjereno mjerom njegova vremena, većinu svojih nasljednika«¹⁹.

Tijekom povijesti zadaci hermeneutike promijenili su se. Pitanje o tomu kako čitati i kako tumačiti tekst proširilo se na jedno novo pitanje – kako komuniciramo?²⁰ Ovakvu promjenu u samom pitanju inicirali su upravo Wilhelm Dilthey i Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher. Zahvaljujući njima, zadatak hermeneutike proširio se izvan granica tekstova te se zadatak hermeneutike proširio na životne situacije. Bez postavki ovih dvaju hermeneutičara, teže bi se došlo do ontološkog preokreta u hermeneutici kojeg je učinio Martin Heidegger.²¹

¹⁸ Erwin Hufnagel, *Uvod u hermeneutiku*, str. 48.

¹⁹ Ivan Kordić, *Hermeneutika Matije Vlačića Ilirika*, (Zagreb, Hrvatsko filozofsko društvo, 1992), str. 13.

²⁰ Stanford Encyclopedia of Philosophy <http://plato.stanford.edu/entries/hermeneutics/> (29. srpnja 2015).

²¹ Stanford Encyclopedia of Philosophy <http://plato.stanford.edu/entries/hermeneutics/> (29. srpnja 2015).

2. Heideggerova hermeneutika fakticiteta *Bitku i vremenu*, *Prolegomeni za povijest vremena i Ontologiji*

2.1 Razrada pojma razumijevanja

Već na samom početku djela *Bitak i vrijeme*²² Martin Heidegger navodi tri tzv. predrasude o bitku u povijesti filozofije. Prva predrasuda je ta da je bitak pojam koji je najopćenitiji, druga da zbog te općenitosti bitka bitak ne može biti definiran, a treća je predrasuda, prema Heideggeru, da je bitak »pojam razumljiv po sebi«²³. Prva i treća predrasuda važne su za spomenuti ukoliko se želi shvatiti odredba razumijevanja kod Heideggera. Naime, govoreći o prvoj predrasudi, u djelu *Bitak i vrijeme* izneseno je mišljenje Tome Akvinskog prema kojemu čovjek ima nekakvo razumijevanje bitka²⁴. Ipak, u djelu ne ostaje sve samo pri toj misli. Razumijevanje bitka može se utvrditi na svakodnevnoj razini. Primjerice, ukoliko tvrdimo da ispred nas *jest* računalo, ovo *jest* hoće reći nekakvo razumijevanje bitka. Naime, čim se utvrdi da neka stvar *jest* imamo i neko razumijevanje te stvari. Ipak, takvo razumijevanje Heideggeru nije dovoljno. Nakon izloženih predrasuda Heidegger u nastavku zaključuje: »To, što mi uvijek već živimo u razumijevanju bitka, a smisao je bitka istodobno skriven u tami, dokazuje načelnu nužnost da pitanje o smislu »bitka« bude ponovljeno«²⁵. Takvo jedno razumijevanje bitka u kojem se zapravo ne otkriva smisao bitka, koje je u tami, a koje je *prosječno* (Durchschnittlichkeit), maglovito, Heidegger je nazvao *fakt*.²⁶ Dakle, pitanje o smislu bitka kod Heideggera važno je u kontekstu razjašnjavanja što je to razumijevanje. Čim naučimo postaviti takvo pitanje, dakle pitanje o smislu bitka na pravi način, »onda je bitak koji treba odrediti na izvjestan način već razumljen – na izvjestan način, tj. ovdje u smislu jednog *posve neodređenog predrazumijevanja*«²⁷. Ipak, još uvijek se pritom ne radi o nekom potpunom i nepogrešivom razumijevanju.

Unatoč tomu što imamo nekakvo razumijevanje stvari, to ne znači da je to nekakvo razumijevanje ispravno. Iako naše razumijevanje možda nije ispravno, Heidegger je težio tomu

²² Martin Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 2.

²³ Isto, str. 3.

²⁴ Isto, str. 2.

²⁵ Isto, str. 4.

²⁶ Isto, str. 5.

²⁷ Martin Heidegger, *Prolegomena za povijest pojma vremena*, str. 162.

da ga i dalje nazivamo baš takvim – razumijevanjem. »Čak i to dezorijentirano i *nejasno predrazumijevanje još uvijek je neko razumijevanje.*«²⁸ Mogućnost pogrešnog razumijevanja uvijek postoji, a Heidegger je razumijevanje koje nije pravo nazvao prividnim. Naime, »To posebno prividno razumijevanje vlada tubivanjem u širokim razmjerima. Zato što razumijevanje kao struktura bitka tubivanja podliježe toj mogućnosti privida, svakom razumijevanju je potrebno *usvajanje, utvrđenje i čuvanje*«. ²⁹ Dakle, samim time što tubitak ima mogućnost razumijevanja, postoji i mogućnost pogrešnog razumijevanja. Ipak, takvo razumijevanje, prividno, nije naznačeno negativnim ili pozitivnim predznakom kod Heideggera, ono je jednostavno sastavni dio razumijevanja.

U rješavanju ovakvog problema Heidegger je u djelu *Prolegomena za povijest pojma vremena* govorio iz pozicije koja se već vidi iz prethodnog citata. Jedan od važnijih preduvjeta potrebnih za pravo razumijevanje upravo u svijest o krivom, lošem, neprovjerenom ili lako prihvaćenom razumijevanju. Ukoliko nije učinjen taj prvi korak te ne postoji svijest tomu da naše vlastito razumijevanje može biti krivo ne možemo ni nastaviti dalje. Pri tumačenju hermeneutičkog kruga kod Heideggera³⁰, Gadamer je ustvrdio da je pri svakom našem tumačenju potrebno odbaciti navike mišljenja koje su neprimjetne, a sadrže ograničenosti koje ga sputavaju.³¹

Nakon postavljanja razumijevanja u odnosu na bitak čije neposredno razumijevanje uvijek imamo, potrebno je učiniti sljedeći korak – postaviti razumijevanje u odnos s tubitkom, iz kojeg će biti dobiven pravi uvid u to što razumijevanje jest. Naime, moguće je postaviti razumijevanje kao (jedan od) načina bitka tubitka. Ukoliko se na taj način postave stvari, doći će se do prave definicije »razumijevanja iz strukture bitka samog tubivanja«³². Heidegger, slijedeći taj princip, ponudio je sljedeću odredbu razumijevanja: »S otvorenošću i nahođenjem za tubivanje dane su mogućnosti da ono bude svoje *tu*, tj. svoja otkrivenost³³, ovako ili onako. *Bivstveno izvršenje*

²⁸ Isto, str. 162.

²⁹ Isto, str. 301. Heidegger u nastavku detaljnije objašnjava pojam čuvanja opisujući proces spoznaje. »U cjelini gledano, neka proces spoznaje izgleda ovako: *spoznavajuće samousmjeravanje-na kao zadržavanje-pri i čuvenje* tendiraju na ono *čuveno* na taj način da bude *sačuvano*, tako da spoznavanje drži ono spoznato u već-čuvenosti, tj. u znanju, čak i onda kad ne stoji neposredno naspram njemu, dakle tako da sačuvaju spoznaju kao posjed.«, str. 186.

³⁰ Za hermeneutički krug Heidegger tvrdi da »«Krug» u razumljenju pripada strukturi smisla koji je fenomen ukorijenjen u egzistencijalnom ustrojstvu tubitka, u izlažućem razumljenju. Biće kojem se kao bitku-u-svijetu radi o samom njegovom bitku, ima strukturu ontološkog kruga.« M. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 175.

³¹ Hans Georg Gadamer, *Istina i metoda, Osnovne crte filozofijske hermeneutike*, sv. 1, (Zagreb, Demetra, 2012), str. 328.

³² M. Heidegger, *Prolegomena za povijest pojma vremena*, str. 298.

³³ Za razumijevanje ove definicije razumijevanja, potrebno je objasniti pojam *otkrivenosti*. Naime, taj pojam označava dvojakost koja čini cjelinu, a to je kao prvo otvorenost svijeta, a drugo je *bivanje-u-svijetu* koje je otkriveno. Dakle, ta dva fenomena čine otkrivenost. Vidi u: M. Heidegger, *Prolegomena za povijest pojma vremena*, poglavlje »Fenomen otkrivenosti«.

tih mogućnosti bitka, koje nazivamo otkrivenošću, označavamo kao razumijevanje.»³⁴. Uz to, Heidegger tvrdi da »razumijevanje kao nahodljivo otvaranje i otvorenje svijeta jest kao takvo jedno otvarajuće nahoditi-se«³⁵. Pri tomu nahodljivost, tj. *nahodjenje* (Befindlichkeit)³⁶ treba shvatiti kao ono što uz već navedena dva fenomena čini *otkrivenost*. Dakle, kada se prilazi kakvoj stvari, već i prije odnosa spram nje, ta stvar se razumijeva. To razumijevanje podrazumijeva ujedno i otvorenost i otkrivenost o kojoj je pisano, ali bitno je kod fenomena otvorenosti i otkrivenosti uvidjeti da se ovdje radi o odnosu tubivanja (otkrivenost) i svijeta (otvorenost). Dakle, potreban je odnos spram samog sebe da bi došlo do razumijevanja (preduvjet je uopće razumijevanje sebe), ali i odnos spram svijeta. Heidegger je to potvrdio ustvrdivši da: »Ono idealno jest upravo to da razumijevajuće tubivanje spada u razumijevanje sama sebe, a posljedica nije da jadikujemo nad time, već da se u tome vidi zadatak i da se samo tubivanje dovode u pojedinačni bivstveni način razumijevanja da bi ono kao razumijevanje moglo imati pristup stvari koju treba razumjeti.«³⁷. Ovo mjesto je značajno jer, unatoč nekim težnjama u povijesti filozofije da se ono subjektivno odbaci, Heidegger je prihvatio to subjektivno i ne vrednuje ga kao nešto negativno, već kao ono što nas treba poticati u razumijevanju.

Uz značaj razumijevanja samog sebe i svijeta, pri određivanju razumijevanja kod Heideggera potrebno je navesti još jednu značajku, a to je razumijevanje drugih. Ako primjerice tvrdimo da se sa sugovornikom razumijemo, onda pod tim podrazumijevamo što mislimo, kako stojimo sa stvarima o kojima govorimo, jednostavno – razumijemo se. Heidegger je za tu situaciju rekao da se u njoj pruža pravi smisao razumijevanja koji bi bio »otkivenost toga bivanja-na-nečemu s nečim«³⁸. Ukratko, tu bi se razumijevanje ukazalo kao 'shvaćati kako stvari stoje'. Dakle, do pravog karaktera razumijevanja se dolazi ukoliko je otkriveno kako stvari stoje sa samim sobom, sa svijetom te s načinima bitka drugih.

Iz ovakvog definiranja razumijevanja moguće je govoriti o hermeneutici. »Iz te strukture razumijevanja, koja se temelji u samom tubivanju i koja određuje razumijevanje kao bivstveno izvršenje otkrivenosti, nastaju odlučujuće okvirne točke za sve probleme hermeneutike. Takva

³⁴ M. Heidegger, *Prolegomena za povijest pojma vremena*, str. 298.

³⁵ Isto, str. 299.

³⁶ Prema Heideggeru, nahodjenje čini otkrivenost. Ipak, ono prethodi otvorenosti i otkrivenosti. Samo nahodjenje označava ono „Se“ na svakodnevnoj bazi, tj. uvijek se nahodimo na neki način spram bitka samim svojim pojavljivanjem u svijetu. Tako se npr. moj laptop ne može nahoditi, dakle, moje nahodjenje nije puko postojanje u svijetu, već postojanje u kojem ja činim tako i tako. Vidi u: Martin Heidegger, *Prolegomena za povijest pojma vremena*, »Fenomen otkrivenosti«.

³⁷ M. Heidegger, *Prolegomena za povijest pojma vremena*, str. 300.

³⁸ Isto.

hermeneutika moguća je samo iz eksplikacije samog tubivanja u čiji način bitka spada razumijevanje.«³⁹ Dakle, kada se razumijevanje postavi kao način bitka tubitka i ujedno se samo razumijevanje postavi u odnos s tubitkom (koji se pak odnosi spram sebe, svijeta i drugih), dolazi do mogućnost hermeneutike kakvu je Heidegger zamislio.

2.2 Fakticitet

Pri određivanju onoga što se naziva fakticitetom, Heidegger je utvrdio da: »Tubitak razumije svoj najvlastitiji bitak u smislu nekog izvjesnog „činjeničnog postojanja“«. ⁴⁰ Ova rečenica može odvesti na krivi trag ukoliko se pomisli na to da sam fakticitet počiva na tubitku i njegovu postojanju kao faktu. Takva tvrdnja nije u potpunosti točna jer onda ne bi bilo razlike između načina postojanja stola, psa, orhideje i čovjeka. Heidegger dalje objašnjava: »Pa ipak se „činjeničnost“ činjenice vlastita tubitka ontološki temeljito razlikuje od činjeničnog nalaza kakve vrste kamenja. Činjeničnost fakta tubitka, kao što je svaki tubitak fakt, nazivamo njegovu faktičnošću.«⁴¹. Dakle, Heidegger u djelu *Bitak i vrijeme* pristaje na to da se tubitak naziva faktom, ali treba imati na umu da to nije „naprosto činjenica“, tj. treba se razlikovati činjeničnost o kojoj je Heidegger govorio od činjeničnosti npr. stola. Situacija je jasnija ukoliko se pregleda iz ontološke sfere; naime, činjenice za koje se tvrdi da to jesu u svakodnevnom govoru (npr. statistika o broju umrlih i rođenih u protekloj godini) nisu ontološki jednakovrijedne onoj činjeničnosti koju predstavlja tubitak. Zbog navedenih razloga pogrešno bi bilo dolaziti do definiranja fakticiteta određujući postojanje tubitka kao fakt, jer tubitak je mnogo više od toga. »Faktičnost nije činjeničnost jednog *factum brutum* nekog *Postojećeg*, nego je karakter bitka tubitka primljen u egzistenciju, premda najprije odgrnut. Da-jest faktičnosti nikad nikada nije moguće naći u nekom motrenju.«⁴² Dakle, fakticitet se ne tiče bilo kojeg fakta, već onog na koje načine se očituje moja egzistencija u svijetu.

Uz egzistenciju tubitka usko je povezan Heideggerov pojam *bačenosti* (*Geworfenheit*). Ipak, taj pojam ne treba promatrati u kontekstu filozofije egzistencijalizma. Ovaj pojam izražava to

³⁹ Isto, str. 299.

⁴⁰ M. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 62.

⁴¹ Isto.

⁴² Isto, str. 154.

da smo već unaprijed određeni nekim stvarima samom svojom pojavnošću u svijetu. Npr. ukoliko je netko u Hrvatskoj, u Požegi, sama povijest i stanje nečije obitelji, grada, države određuju osobu na neki način, utječu na nju, bačena je u to stanje, u te povijesti, u te određenosti. Dakle, na neki način samom svojom pojavom u toj Požegi, Hrvatskoj ili gdje drugdje osoba je uvjetovana. Govoreći o bačenosti u kontekstu fakticiteta, Heidegger je u *Bitku i vremenu* zapisao: »Bačenost ne samo što nije neka „svršena činjenica“, nego nije ni zaključni fakt. Njezinoj faktičnosti pripada, da tubitak, dokle god jest što jest, ostaje bacan i biva vrtložen u nepravost Se. Bačenost, u kojoj se fenomenski može vidjeti faktičnost, pripada tubitku, kojemu se u njegovu bitku radi o njemu samom. Tubitak egzistira faktično.«⁴³. Dakle, unatoč tomu što bačenost pripada tubitku, što je bačen u neki svijet, to nije konačnost. Ipak, iako postoje neki faktori koji određuju tubitak baš na tom mjestu, u tom gradu, toj obitelji, to nije od presudne važnosti za njega. *Bačenost* je osviještenost o tome da se uvijek negdje nalazimo, da smo u svijetu i da dijelimo taj svijet s drugima.⁴⁴ Odredba pojma bačenosti značajna je iz razloga što se upravo u tom stanju bačenosti može vidjeti fakticitet koji je tubitkov fakticitet. Iz toga proizlazi i zaključak o načinu egzistiranja tubitka koje je faktično. Dakle, u samom egzistiranju pronalazi se fakticitet, a to dovodi do toga da je način egzistiranja tubitka faktičan. Heidegger zaključuje: »Egzistiranje je uvijek faktično. Egzistencijalnost je bitno određena faktičnošću. I ponovno: faktično egzistiranje tubitka nije samo neko uopće i indiferentno bačeno Moći-biti-u svijetu, nego je uvijek već i rastočeno u svijetu o kojem briguje.«⁴⁵. Dakle, fakticitet je življenje u kojem se osoba odnosi spram sebe i drugih, a ujedno je određena time što je u svijetu. Ovdje se nazire i sam problem života. »U središtu „hermeneutike fakticiteta“ i svake druge egzistencijalne analitike, stoji problem: razumjeti život, tj. pokazati kako on može da bude opisan ne kroz statički opis, već u vlastitoj izvornoj pokrenutosti«⁴⁶.

⁴³ M. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 203.

⁴⁴ Simon Critchley, »Being and Time, part 4: Thrown into this world«, <http://www.theguardian.com/commentisfree/belief/2009/jun/29/religion-philosophy> (13. kolovoza 2015).

⁴⁵ M. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 219.

⁴⁶ Slobodan Jauković, »Hermeneutika fakticiteta kao Hajdegerovo polazište«, *Arhe*, V, 9/2008, str. 7-19, na str. 18.

2.3 Hermeneutika fakticiteta

U prethodnim poglavljima objašnjeni su Heideggerovi pojmovi hermeneutika i fakticitet. Naime, Heidegger je hermeneutiku vidio kao: »jedinostveni način ulaska, postavke, prilaženja, propitivanja i ekspliciranja fakticiteta«⁴⁷. Heidegger se izjasnio i o samom pojmu hermeneutike koji »u povezanosti sa svojim izvornim značenjem, kazuje: određeno jedinstvo izvršenja onog ερμηνεύειν (priopćavanja), tj. *tumačenje fakticiteta* koje dovodi do susreta, viđenja, dohvata i pojma«⁴⁸. Dakle, zadatak hermeneutike jest zahvatiti fakticitet tubitka, a onda tumačeći ga, doći do pojma. Heidegger je jasno eksplicirao zadatak hermeneutike, tvrdivši da: »Hermeneutika ima zadaću da uvijek vlastiti tubitak u njegovu karakteru bitka učini pristupačnim tom tubitku, da ga priopći samom tom tubitku, da ide za samootuđenjem kojim je tubitak pogođen. U hermeneutici se za tubitak stvara mogućnost da postane i bude za samog sebe razumijevajući.«⁴⁹ On je na specifičan način za sebe, »On *jest*, ali kao *na putu* njega samog k *njemu!*«⁵⁰. Ovdje kao zadatak hermeneutike, pronalazi se to da se učini za mene mogućnost razumijevanja mene same kako bi mogla uopće dalje razumijevati. Takvo razumijevanje ipak nije odnos mene same spram mene same, jer kao što je u objašnjenju razumijevanja napisano, mi imamo odnos i spram bitka drugih bića. Zato bi trebalo taj odnos tubitka koji upravo hermeneutika omogućava, naime, otvara put prema njemu samom, nazvati: »*Kako tubitka* samog«⁵¹. Ili na još jedan način rečeno razumijevanje: »terminologijski ono biva unaprijed fiksirano kao budnost tubitka za samoga sebe«⁵². Dakle, hermeneutika dobiva svoj pravi značaj tek kada ono „tu“ postaje budnost, ali »budnost za fakticitet«⁵³. Iz poimanja razumijevanja kao onog iz kojeg na kraju proizlazi zadaća hermeneutike, treba imati na umu da sama hermeneutika »nije umjetno smišljen i tubitku nametnuti način radoznalog izlaganja«⁵⁴. Pitanje je onda kada nam je uopće potrebno tumačenje, a odgovor na to pitanje proizlazi iz samog fakticiteta.⁵⁵

⁴⁷ Martin Heidegger, »Hermeneutika«, na str. 229.

⁴⁸ Isto, str. 234.

⁴⁹ Isto, str. 234-235.

⁵⁰ Isto, str. 236.

⁵¹ Isto, str. 235.

⁵² Isto, str. 235.

⁵³ Isto, str. 239.

⁵⁴ Isto, str. 235.

⁵⁵ Isto, str. 235.

Nakon definiranja pojmova hermeneutika i fakticitet, zaključuje se da je potrebno prikazati kako Heidegger vidi odnos između tih dvaju pojmova. »Odnos između hermeneutike i fakticiteta nije odnos shvaćanja predmeta i shvaćenog predmeta, kojem bi se ona trebala jedino prilagoditi, već samo tumačenje jest jedino moguće izvršno. Kako karaktera bitka fakticiteta. Tumačenje je biće bitka faktičnog života samog. Označi li se – nevlastito – fakticitet kao „predmet“ hermeneutike (kao što su biljke predmet botanike), onda se ona (hermeneutika) nalazi u samom svom predmetu (analogno kao kad bi biljke sa i po botanici bile to što i kako one jesu).«⁵⁶ Dakle kada tako se tako uspostavi odnos između hermeneutike i fakticiteta, tj. postavimo fakticitet kao ono što je predmet hermeneutike, onda dolazi do toga da hermeneutika postaje upravo onakva kako ju je Heidegger definirao i kako je izneseno na početku ovog poglavlja (hermeneutika kao izlaganje fakticiteta). Na temelju rečenog je moguće iznijeti odredbu hermeneutike koja obuhvaća dosad naglašene pojmove hermeneutike, tubitka, egzistencije i fakticiteta: »Tema hermeneutičkog istraživanja jest uvijek vlastiti tubitak, i to hermeneutički propitan s obzirom na svoj karakter bitka u smjeranju na to da se stvori korjenita budnost njega samog. Bitak faktičnog života odlikuje se time da on jest Kako bitka mogućeg bitka samog sebe. Najvlastitija mogućnost njega samog koja jest tubitak (fakticitet) i to da ona nije „tu“ neka bude označena kao egzistencija. Na tom nevlastitom bitku nje same bit će postavljen fakticitet putem hermeneutičkog postavljanja pitanja, u nakani, iz koje i prema kojoj se ona tumači;«⁵⁷.

⁵⁶ Isto, str. 235.

⁵⁷ Isto, str. 235-236.

3. ZAKLJUČAK

Onaj tko želi doći do istinskog znanja ima potrebu za razumijevanjem. Uz pomoć razumijevanja dolazimo u posjed, prvo samih sebe, a onda i ostalih stvari oko nas. Znanje bez razumijevanja nema smisla, jer ono tada nije znanje. Upravo zato ne čudi što se kroz povijest filozofije (ali ne samo filozofije) začelo nešto što je kasnije dobilo naziv hermeneutika. Uvodno je u kratkim crtama prikazana misao dvaju hermeneutičara. Na temelju prikaza hermeneutike Friedricha Ernsta Schleiermachera i Wilhelma Diltheya moglo bi se zaključiti da su, povijesno gledano, njihove hermeneutike utjecale na cjelokupni kasniji razvoj hermeneutike.

Martin Heidegger zasigurno je učinio svojevrsni okret u hermeneutičkoj tradiciji. Utjecaj njegovih prethodnika može se iščitati u njegovim djelima, ali on gradi jednu drugačiju hermeneutiku – *hermeneutiku fakticiteta*. Heidegger je izgradio sliku tubitka kao onog bića koje uvijek ima nekakvo razumijevanje, bez obzira na to bilo to razumijevanje pravo ili nepravo. Kao što je prikazano, postavljanje razumijevanja u odnos s tubitkom i to na način da sagledamo razumijevanje kao jedan od načina bitka tubitka od velikog je značaja. Da bi tubitak razumijevao, ono treba biti svoje „tu“, treba biti otkriveno, a ujedno je uvijek nekako nahodan svojim raspoloženjem. Ukoliko se ne nahodi spram nečega ne postoji niti bilo kakav odnos spram stvari te se ne može govoriti o razumijevanju. Zadatak razumijevanja treba pasti na mene samog. Ovdje se ne radi o subjektivnosti koju se treba izbjegavati, već o tomu da se „prihvatimo posla“ i dovedemo razumijevanje do sebe samih, a onda zahvaljujući tomu, može se pokušati doći i do razumijevanja stvari oko nas samih.

Pri određivanju fakticiteta Heidegger je govorio o samorazumijevanju bitka kao nekog „činjeničnog postojanja“.⁵⁸ Ipak, ne treba shvatiti samo postojanje tubitka kao činjenicu, jer činjenično postojanje tubitka nije jednakovrijedno nekim drugim činjenicama, npr. postojanju olovke. Faktičnost je dakle usko povezana s egzistencijom te je jedan osobit karakter bitka tubitka. Sama ta egzistencija, egzistiranje je nešto/ono faktično.

Hermeneutika fakticitet propituje, analizira, izlaže i postavlja. Ovdje se stvara mjesto i prilika za tubitak jer on može biti razumijevajući za samog sebe. Tubitak dakle može uvidjeti kako stvari stoje s njim samim. Tubitak za takav jedan pothvat treba biti budan, ne smije biti pasivan

⁵⁸ M. Heidegger, *Bitak i vrijeme*, str. 62.

i prihvaćati sve, treba se truditi oko razumijevanja. Tek kad to „tu“ tubitka dođe, kada on postaje budnost, ali takva budnost koja ide za fakticitetom, onda hermeneutika dobiva svoj značaj. Dakle, hermeneutika fakticiteta ovisi o tubitku, što bi u konačnici značilo – hoćemo li razumijevati, ovisi o nama. Trebamo doći do toga da stojimo sa sobom, da budemo „budni“, a nakon toga otvorene su nam mogućnosti i za razumijevanje onoga oko nas. Kada je taj fakticitet zahvaćen, zadatak hermeneutike je izložiti ga. Hermeneutičkim istraživanjem onda istražujemo sami sebe te ga propitujemo. Hermeneutiku fakticiteta možemo pronaći u svakom polju našeg života, ona se »prikazuje kroz povijesne predaje, istine umjetnosti, filozofije, filozofije i istorije, pa se pretpostavka tradiranja hermeneutike načelno ogleda i u „razdvajanju percepcija prošlosti i sklopa života sadašnjosti, u vremenskoj udaljenosti«⁵⁹. Odvažiti se na ovaj zadatak i uspješno ga rješavati nije nimalo lako, ali razumijevanje koje neće biti ograničeno nama samima velika je nagrada.

⁵⁹ Esko Muratović, »O hermeneutici kao metodi istorije filozofije«, <http://www.maticacrnogorska.me/files/50/11%20esko%20muratovic.pdf>, str. 254, (28. kolovoza 2015).

4. LITERATURA:

1. Hans Georg Gadamer, *Istina i metoda, Osnovne crte filozofijske hermeneutike*, sv. 1, Zagreb, Demetra, 2012.
2. Erwin Hufnagel, *Uvod u hermeneutiku*, Zagreb, Hrvatska sveučilišna naklada, 1993.
3. Slobodan Jauković, »Hermeneutika fakticiteta kao Hajdegerovo polazište«, *Arhe*, V, 9/2008, str. 7-19.
4. Ivan Kordić, *Hermeneutika Matije Vlačića Ilirika*, Zagreb, Hrvatsko filozofsko društvo, 1992.
5. Martin Heidegger, *Bitak i vrijeme*, Zagreb, Naprijed, 1985.
6. Martin Heidegger, »Hermeneutika«, u: *Filozofijska hermeneutika: XX. stoljeće u Njemačkoj*, Zagreb, Biblioteka Scopus, 1998.
7. Martin Heidegger: *Prolegomena za povijest pojma vremena*, Demetra, Zagreb, 2000.
8. *Filozofijska hermeneutika: XX. stoljeće u Njemačkoj*, Željko Pavić (ur.), Zagreb, Biblioteka Scopus, 1998.
9. *Suvremena filozofija zapada i odabrani tekstovi filozofa*, Vladimir Filipović (ur.), Zagreb, Nakladni zavod Matice hrvatske, 1979.
10. Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher, *Hermeneutika i kritika s primjenom na Novi zavjet*, sv. I, Demetra, Zagreb 2002.
11. Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher, *Hermeneutika i kritika s primjenom na Novi zavjet*, sv. II, Demetra, Zagreb 2002.
12. Gustav Špet, *Hermeneutika i njezini problemi*, Breza, Zagreb, 2006.

Mrežne stranice:

1. Simon Critchley, »Being and Time, part 4: Thrown into this world«, <http://www.theguardian.com/commentisfree/belief/2009/jun/29/religion-philosophy> (13. kolovoza 2015.)
2. Michael Jaeger: *Historicizam Wilhelma Diltheya — apsolutna povijesnost autorefleksije* <http://www.matica.hr/kolo/289/Historicizam%20Wilhelma%20Diltheya%20%E2%80%94%20apsolutna%20povijesnost%20autorefleksije/> (9. rujna 2015.)
3. Esko Muratović, »O hermeneutici kao metodi istorije filozofije«, <http://www.maticacrnogorska.me/files/50/11%20esko%20muratovic.pdf> (28. kolovoza 2015.)
4. Stanford Encyclopedia of Philosophy <http://plato.stanford.edu/entries/hermeneutics/> (29. srpnja 2015.)